

Shevchenka. Pedagogichni nauky». №22 (178). S. 37-44. [in Ukrainian]

6. Pryshchak, M. D. (2010). Teoretyko-metodolohichni osnovy pedagogichnoi komunikatsii [Theoretical and Methodological Foundations of Pedagogical Communication]. Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu. Vyp. 6. S. 114-118. [in Ukrainian]

7. Severyna, L., Zdorovets, O., Bieliaieva, O. (2023). Tsyfrova transformatsiia osvity [Digital Transformation of Education]. Pedagogichni nauky ta osvita. Vyp. XLIV-XLV. S. 76-83. [in Ukrainian]

8. Tretiak, Nataliia, Martina, Olesia, Hordiichuk, Mar'iana (2023). Formuvannia pedagogichnoi komunikatsii v umovakh dystantsiinoi osvity [Formation of Pedagogical Communication in Distance Education]. Naukovyi visnyk Izmail'skoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu. Seriya pedagogichni nauky. Vyp. 64. S. 238-246. [in Ukrainian]

9. Fentsyk O. M. (2019). Pedagogichna komunikatsiia: praktykum dlia studentiv spetsialnosti 011 «Osvitni, pedagogichni nauky» osvitnoho stupenia mahistr [Pedagogical Communication: Practical Guide for Students of Specialty 011 "Educational, Pedagogical Sciences" at the Master's Degree Level]. Mukachevo: vyd-vo MDU. S. 9. [in Ukrainian]

10. Tsaryk Olha, Rybina Nataliia (2021). Osoblyvosti osvitnoi komunikatsii v umovakh dystantsiinoho navchannia [Peculiarities of Educational Communication in the Conditions of Distance Learning]. Pedagogika. №1. S. 88-97. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/4> [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КАЙДАЛОВА Лідія – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітніх наук, цифрового навчання та академічного підприємництва Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Наукові інтереси: педагогічна комунікація у цифровому освітньому середовищі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KAYDALOVA Lidiia – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Educational Sciences, Digital Learning and Academic Entrepreneurship, V.N. Karazin Kharkiv National University

Scientific interests: pedagogical communication in the digital educational environment.

Стаття надійшла до редакції 08.07.2025 р.

Стаття прийнята до друку 26.07.2025 р.

УДК 373.016:796:373.035

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-220-46-53

КОТЕЛЯНЕЦЬ Наталка –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0575-5205>
e-mail: nvnatalka@ukr.net

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

У статті розкрито проблему особливостей формування ключових компетентностей учнів початкової школи. На основі аналізу досліджень визначено, що компетентність визначається як загальна здатність особи використовувати знання, вміння та навички для досягнення конкретних цілей в певній сфері. З іншого боку, ключова компетентність – це певний набір універсальних навичок, які є важливими для успішного функціонування в сучасному суспільстві. Виокремлено основні елементи ключової компетентності, такі як: комунікація, критичне мислення, творчість, прийняття рішень і самоврядування.

Показано, що компетентнісний підхід у початковій школі полягає в тому, що орієнтир освітнього процесу переноситься з простого викладення навчального матеріалу на формування в учнів умінь і навичок застосовувати здобуті знання в різних життєвих і навчальних ситуаціях.

З'ясовано, що відповідно до концепції Нової української школи, компетентнісний підхід передбачає не лише набуття знань, а й розвиток ключових компетентностей, у тому числі комунікативної, соціальної та інформаційної, які забезпечують готовність молодшого школяра до ефективної взаємодії в колективі та світі інформації. У центрі цього підходу – інтеграція знань, умінь, цінностей і ставлень учня, завдяки чому формується здатність самостійно аналізувати проблеми, приймати рішення й адаптуватися до нових умов.

У початковій школі компетентнісний підхід реалізується через організацію інтегрованих уроків, коли теми різних предметів об'єднуються навколо спільної практичної задачі, що стимулює учнів застосовувати знання у комплексі та розвинути навички співпраці й критичного мислення.

Компетентнісний підхід у початковій школі України реалізується насамперед через інтегрований курс «Я досліджую світ», який став основним інструментом впровадження нової парадигми освіти, оскільки поєднує знання з різних освітніх галузей – природничої, соціальної, громадянської, здоров'язбережувальної та технологічної – в єдину цілісну картину світу.

«Я досліджую світ» – це не просто поєднання кількох предметів у один, а цілеспрямований процес створення спільного освітнього простору, який відповідає сучасним вимогам компетентнісного підходу й готує учня до активної участі в суспільному житті та саморозвитку.

Ключові слова: учні початкової школи, інтегрований курс, ключові компетентності, компетентнісний підхід, компетентність.

KOTELIANETS Natalka –

Doctor Pedagogical Sciences, Professor, A head of the Chair of Pre-school and Primary School Education
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

FORMATION OF KEY COMPETENCES OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS DURING THE INTEGRATED COURSE "I EXPLORE THE WORLD"

The article reveals the problem of the peculiarities of the formation of key competencies of primary school students. Based on the analysis of research, it is determined that competence is defined as the general ability of a person to use knowledge, skills and abilities to achieve specific goals in a certain area. On the other hand, key competence is a certain set of universal skills that are important for successful functioning in modern society. The main elements of key competence are identified, such as: communication, critical thinking, creativity, decision-making and self-government.

It is shown that the competency-based approach in primary school consists in the fact that the orientation of the educational process is transferred from the simple presentation of educational material to the formation of students' skills and abilities to apply the acquired knowledge in various life and educational situations.

It was found out that, according to the concept of the New Ukrainian School, the competency-based approach involves not only the acquisition of knowledge, but also the development of key competencies, including communicative, social and informational, which ensure the readiness of the younger student for effective interaction in the team and the world of information. At the heart of this approach is the integration of the student's knowledge, skills, values and attitudes, thanks to which the ability to independently analyze problems, make decisions and adapt to new conditions is formed.

In primary school, the competency-based approach is implemented through the organization of integrated lessons, when the topics of different subjects are combined around a common practical task, which stimulates students to apply knowledge in a complex and develop skills of cooperation and critical thinking.

The competency-based approach in primary school in Ukraine is implemented primarily through the integrated course "I Explore the World", which has become the main tool for implementing a new paradigm of education, as it combines knowledge from various educational fields - natural, social, civic, health-saving and technological - into a single holistic picture of the world.

"I Explore the World" is not just a combination of several subjects into one, but a purposeful process of creating a common educational space that meets the modern requirements of the competency-based approach and prepares the student for active participation in social life and self-development.

Key words: primary school students, integrated course, key competencies, competency-based approach, competence.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Для сучасної освіти в Україні характерне активне впровадження компетентнісного підходу, який було покладено в основу «Нової української школи». Такий підхід змінює орієнтацію з засвоєння знань на розвиток ключових компетентностей, які потрібні дитині в майбутньому задля того, аби стати повноцінним членом суспільства, бути реалізованим та бути здатним здійснювати навчання впродовж всього життя. Саме тому, на сьогодні є актуальним питання формування ключових компетентностей здобувачів початкової освіти, у яких формуються вміння вчитися, закладаються основи світогляду, критичного мислення, здатності до спілкування та ставитися відповідально до себе та навколишнього світу. Важливу роль у здійсненні реалізації компетентнісного підходу має інтегрований курс «Я досліджую світ», який може забезпечити формування цілісної картини світу, громадської та екологічної свідомості, емоційного інтелекту та комунікативних умінь, завдяки міжпредметній інтеграції соціальних, природничих, технологічних та здоров'язбережувальних змістових ліній.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В наукових розвідках О. Собко, В. Редьки, Н. Романчук, Н. Павич, С. Тарнавської, Т. Гілберг, Т. Воронцової, О. Ляшенка, А. Кондратьєвої, В. Вакулової окреслені як практичні, так і теоретичні засади компетентнісного підходу в початковій школі та в межах інтегрованого курсу зокрема.

Мета статті: розкрити особливості формування ключових компетентностей учнів початкових класів в інтегрованому курсі «Я досліджую світ».

Виклад основного матеріалу дослідження. Останнім часом предметом активного осмислення в освітньому просторі України стає компетент-

нісний підхід, який скеровує навчальний процес в закладах освіти на формування не тільки предметних, а й ключових компетентностей. Перенесення акцентів зі змісту на результати, зі знань на розвиток особистості є важливими факторами поширення та визнання цього підходу.

Поняття компетенція тлумачиться як багатогранне та комплексне поняття, яке в себе включає різні аспекти та компоненти.

А. Кондратьєва зазначає, що у широкому сенсі компетенція означає вміння та здатність особи виконувати певне завдання або роботу ефективно [9, с. 24]. До неї входять досвід, навички, знання, уміння розв'язувати та аналізувати проблеми, креативність, міжособистісні та комунікаційні навички, лідерські якості, а також інші фактори, які необхідні задля досягнення гарних результатів.

У контексті навчання та освіти, компетенція тлумачиться як комбінація умінь, знань, навичок та якостей особистості, що дає особі можливість функціонувати успішно в певній професії або сфері. Це можуть бути загальні компетентності, які відносяться до широкого спектру навичок, які можна використати у багатьох професіях, так і специфічні, які стосуються конкретних галузей або ж професій.

Згідно із тлумаченням, яке подано в Законі України «Про освіту», «компетентність» в себе включає динамічну комбінацію умінь, знань, навичок, поглядів, способів мислення та інших якостей, які визначають здатність людини успішно здійснювати професійну діяльність або ж навчатися далі, соціалізуватися [4].

У словнику іншомовних термінів тлумачення поняття «компетентність» подається через призму трьох аспектів: здатності та ступені оволодіння потрібними вміннями, навичками та знаннями;

досвіду спеціаліста задля того, щоб він міг займати певні посади; юридичній відповідальності особи. Тлумачення, які подаються в енциклопедіях досить не однозначні, оскільки не надається чіткий рівень майстерності фахівця. Так, слід зазначити, що термін може використовуватися задля опису загальної кваліфікації фахівця [9].

Проаналізувавши наукову літературу ми з'ясували, що можна витлумачити «компетентність» як володіння особою певною компетенцією, в той же час «компетенція» в себе включає сукупність пов'язаних між собою особистісних якостей, таких як навички, уміння, знання.

Компетентність, як вважає М. Сич, це готовність та здатність особистості розв'язувати в певних умовах завдання з відповідальністю за свої дії. На думку науковиці, компетентність полягає у здатності системно освоювати знання, навички та уміння з обробки інформації задля якісного виконання професійних функцій та передбачення наслідків власної діяльності [13].

У контексті освіти та професійного розвитку компетентність і ключова компетентність взаємозалежні та взаємодіють. Компетентність тлумачать як загальна здатність людини використовувати вміння, знання та навички для того щоб досягти конкретних цілей у певній сфері. Ключова компетентність, з іншого боку, це певний вибір універсальних навичок, важливих для функціонування в сучасному суспільстві.

Ключова компетентність в себе включає такі складники як творчість, комунікація, прийняття рішень, самоврядування, критичне мислення. Такі навички є потрібними у різноманітних сферах життя та можуть допомогти здійснювати ефективну взаємодію з навколишнім середовищем.

Під ключовою компетентністю, О. Сова розуміє основні властивості та навички, які є вирішальними для виконання конкретного завдання чи роботи успішно [14, с. 53].

Ключова компетентність, на думку А. Луцюк, це набір якостей та навичок, що можуть допомогти особі здійснювати ефективну взаємодію з навколишнім середовищем, при цьому розвиваючи власні потенційні можливості для досягнення власного щастя [9, с. 22-23].

Г. Підлучна наголошує, що ключова компетентність є універсальною навичкою, що може дозволити людині функціонувати успішно в сучасному суспільстві, беручи до уваги технологічні та соціокультурні зміни. Такі навички у себе включають активність у громадському житті та здатність взаємодіяти ефективно в цифровій епісі з іншими [12, с. 37].

І. Вакулова зауважує, що в початковій школі освіта акцентована на дитиноцентризмі, використанні технологій та інтеграції різноманітних аспектів навчання, маючи вплив на розвиток ключових компетентностей серед молодого покоління [1, с. 200].

У початковій школі компетентнісний підхід полягає в тому, що орієнтир освітнього процесу переноситься зі звичайного навчального матеріалу на формування у дітей навичок та умінь використовувати отримані знання у різноманітних

навчальних та життєвих ситуаціях. У центрі даного підходу – інтеграція умінь, цінностей, знань та ставлення учня, завдячуючи чому буде відбуватися формування здатності самостійно здійснювати аналіз проблеми, вирішувати щось та адаптуватися до нових умов [17, с. 248].

Згідно з концепцією Нової української школи, компетентнісний підхід не тільки передбачає набуття знань та розвиток ключових компетентностей, включаючи інформаційну та соціальну, які можуть забезпечити готовність учня початкових класів до здійснення ефективної взаємодії в світі інформації та колективі [6, с. 25]. Це реалізується на практиці через проблемне навчання та діяльнісний підхід, коли школярі розв'язують або ж максимально наближені до життя або реальні завдання, що може стимулювати їх креативність та внутрішню мотивацію.

Груповою роботою та інтерактивні методи стають провідними інструментами компетентнісного навчання: дитина стає активним суб'єктом освітнього процесу, бере активну участь в ролевих іграх, дискусіях, колективних проєктах, що може сприяти розвитку умінь нести відповідальність та співпрацювати щоб досягти результатів [2, с. 33]. О. Якимчук зауважує, що саме учитель створює ситуації успіху, здійснює самооцінювання та підтримує рефлексію, дає оцінку не лише кількості засвоєних фактів, а здатність дитини використовувати на практиці знання [18, с. 20].

Компетентність учнів, як підкреслює реформа початкової освіти, формується через осмислений досвід, тому важлива роль відводиться інтегрованим урокам, де поєднується навчальний матеріал з міжпредметними завданнями та проєктами, що віддзеркалюють реальні виклики сучасного світу [16, с. 14]. Учні початкової школи в результаті не тільки «вміють та знають», а здатні «діяти, знати та оцінювати»: готові до здійснення безперервного навчання та в умовах невизначеності та швидких змін.

Так, в початковій школі сутність компетентнісного підходу полягає у створенні освітнього середовища, яке може стимулювати розвиток у школярів інтегрованих компетентностей, які потрібні для успішної самореалізації в житті та навчанні через активну пізнавальну діяльність, оцінювання та проблемно-орієнтоване навчання, що може забезпечити високу якість освіти та готовність дітей до викликів майбутнього.

Компетентнісний підхід у початковій школі реалізується через організацію інтегрованих уроків, коли тематика з різноманітних предметів об'єднуються навколо спільної практичної задачі, яка стимулює школярів використовувати знання у комплексі та розвинути навички критичного мислення та співпраці. Невід'ємною частиною освітнього процесу стала проєктна діяльність: діти разом з педагогом розробляють суспільні та шкільні ініціативи, проводять дослідження та представляють результати, що допомагає розвинути ініціативу та відповідальність за досягнення спільного результату [21]. Використання самооцінювання та портфоліо дозволяє простежувати динаміку формування компетент-

ностей, залучати дітей до обговорення та рефлексії своїх досягнень, що підтримується різноманітними освітніми платформами Міністерства освіти в рамках НУШ [20].

Одинадцять ключових компетентностей окреслено в концепції Нової української школи, які стають основою формування гармонійно розвиненої, цілісної особистості, яка здатна діяти ефективно в сучасному суспільстві: математична, мовно-комунікативна, компетентність у сфері природничих наук, технології та техніки, інформаційно-комунікаційна, соціальна та громадська компетентність, здоров'язбережувальна, підприємницька компетентність та фінансова грамотність.

Тож, у сучасній українській школі компетентнісний підхід віддзеркалює світові тенденції розвитку освіти та адаптує їх до національного контексту, створюючи умови для формування громадян, які здатні здійснювати навчання впродовж життя, діяти активно в суспільстві та відповідати на виклики майбутнього. Незважаючи на труднощі в реалізації, потребу в ресурсах зокрема, а також розвиток методик оцінювання, такий підхід може забезпечити якісну освіту, яка буде сприяти соціальній мобільності та інноваційного розвитку держави демонструє поступове посилення компетентнісної парадигми в системі освіти, яка створює умови для наступних поколінь учнів які на глобальному рівні будуть конкурентоспроможними.

В Україні у початковій школі реалізується в першу чергу через інтегрований курс «Я досліджую світ», який став основним інструментом втілення нової освітньої парадигми, яка зорієнтована не тільки на засвоєння фактів, але і на формування готовності учнів до активної пізнавальної та соціальної діяльності. Учні початкових класів саме у межах цього курсу можуть здобувати перші досвідчені навички здійснення спостереження та аналізу навколишнього середовища, які набувають умінь співпрацювати як з педагогами так і з однолітками та розвивають базові комунікативні компетентності, які є основою для подальшого життя у суспільстві та навчання.

Компетентність у методичному забезпеченні інтегрованого курсу «Я досліджую світ» тлумачиться як здатність дитини використовувати набуті уміння, знання та ставлення в навчальних та реальних життєвих контекстах, що вимагає поєднання діяльнісного, інформаційного та рефлексивного підходів до навчання. Теоретичні основи підтримуються ідеями діяльнісної педагогіки, відповідно до якої уроки мають бути стимулом допитливості учнів через проведення польових спостережень, проєктних дослідів та моделювання явищ навколишнього світу, що сприяє розширенню їх розуміння причинно-наслідкових зв'язків та сприяє розвитку вміння мислити критично [10, с. 12].

Як зазначає М. Кукалець, формування ключових компетентностей школярів є центральним завданням сучасної початкової школи, яка орієнтована на реалізацію ідей Нової української

школи. Одним із найбільш ефективних інструментів для досягнення цієї мети виступає інтегрований курс «Я досліджую світ, так як поєднує в собі знання з різноманітних галузей – громадянської, технологічної, природничої, соціальної, технологічної – в єдину картину світу. За допомогою міждисциплінарного та діяльнісного підходів, школярі не тільки здобувають знання, але й практичні уміння, які потрібні для успішного функціонування у сучасному суспільстві [7, с. 8].

Отримав свою назву інтегрований курс «Я досліджую світ» не випадково. Цей курс є унікальним інструментом, який у собі поєднує компетентності, уміння та знання з різних освітніх галузей та такий міждисциплінарний підхід може забезпечити цілісне розуміння дитиною світу навколо.

У курсі «Я досліджую світ» інтеграція полягає у поєднанні технологічних, природничих (фізика, біологія, географія) та соціальних (громадянська освіта, історія) дисциплін у єдину навчальну систему. Завдання педагога при реалізації такого підходу полягає у створенні навчального середовища, в якому діти одночасно вивчають соціальні процеси, явища природи та вчать висловлювати власні думки, здійснювати аналіз інформації та шукати розв'язання практичних проблем.

Інтеграція формує у школярів комплексне бачення світу, стимулює міжпредметні зв'язки, що розвиває творчий підхід та критичне мислення. Діти у такому курсі отримують можливість бачити на прикладі конкретних життєвих ситуацій, як взаємодіють знання з різних сфер та доповнюють одне одного, що формує міцну основу для подальшого навчання.

Так, інтегрованість курсу «Я досліджую світ» це не тільки поєднання в один кількох предметів, але й цілеспрямований процес створення спільного освітнього простору, який годує дитину до саморозвитку та активної участі у суспільному житті та відповідає компетентнісному підходу.

Невід'ємним складником інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є дослідницька діяльність, яка втілюється через завдання які орієнтовані на практику, сприяють розвитку критичного мислення, грамотності, інформаційно-комунікаційної та математичної компетентності, наближує навчання до реального життя [2, с. 10]. Діти не просто засвоюють готову інформацію, а досліджують активно навколишній світ: ставлять питання, планують спостереження, роблять план спостереження, аналіз результатів та висновки.

Формуванню громадянської та соціальної компетентності приділяється особлива увага. Діти вчать дотримуватися певних правил, здійснювати взаємодію в групах, брати участь в спільному розв'язанні проблем та висловлюванні власної думки [15, с. 39]. Через тематику уроків, яка стосується культурних традицій, громади, прав людини формуються уявлення про морально-етичні цінності, основи відповідального громадянства та норм поведінки. Також в учнів розвивається екологічна свідомість як основа бережливого ставлення до природи, усвідомлення

потреби сталого розвитку, що у контексті глобальних викликів є надзвичайно актуальним.

Активно сприяє формуванню у дітей уміння вчитися протягом життя інтегрований курс «Я досліджую світ». Це можна досягнути через аналіз власного досвіду, рефлексію навчальної діяльності, самостійного пошуку інформації. Діти вчаться здійснювати планування власної діяльності, оцінку результатів та визначати труднощі, а також шукати шляхи їх подолання, що закладає основи навчальної автономії. [11]. У цьому процесі значну роль відіграє педагог, який не тільки передає знання, але є наставником, фасилітатором, організатором навчального середовища.

Ініціативність та підприємливість є також складниками ключових компетентностей, які формуються в процесі вивчення курсу. Через обговорення шляхів прийняття рішень, моделювання життєвих ситуацій, діти отримують навички прийняття відповідальності, управління часом, прояву лідерства, що має важливе значення для подальшої їх реалізації. Рольові ігри, творчі завдання, інтерактивні методи сприяють розвитку уяви, культурної обізнаності, самовираження через різні види діяльності – художню, технічну, музичну, словесну [4, с. 7].

Органічне поєднання практики та теорії на уроках «Я досліджую світ» відбувається через виконання дітьми низки практичних робіт: досліди з ґрунтом та водою, спостереження за змінами кліматичних умов, моделювання природних процесів, що те тільки формує навички самостійно здійснювати планування, здійснення дослідження та аналізу отриманих результатів [8]. Педагоги підтримки компетентнісного підходу активно використовують метод портфоліо, де учні фіксують власні відкриття, роблять рефлексію над невдачами та успіхами, обговорення в колективі, що сприяє розвитку уміння здійснювати оцінку власних навчальних досягнень та комунікативних навичок.

Особливе значення в реалізації інтегрованого курсу мають творчі завдання, які передбачають застосування знань у нових, незнайомих умовах, включаючи вправи з елементами пошуково-дослідницької та творчої діяльності. Важливим аспектом є використання завдань, спрямованих на розвиток навичок самостійної роботи з інформацією, а також на засвоєння норм морального, естетичного ставлення до людей і природи [19].

Це цілеспрямована система, яку зорієнтовано на отримання результатів, що важливо лише за умови безперервного зворотного зв'язку. Саме тому пріоритет у навчальному процесі надається демонстраційним та лабораторним дослідом, практичним роботам, спостереженням за природними явищами, прогнозуванню та екологічному моделюванню, практичній природоохоронній діяльності, а також розв'язанню ситуаційних задач.

Формування медіаграмотності як одного з компонентів ключових компетентностей на сьогодні є актуальним напрямком. Учні в умовах інтегрованого навчання, зокрема в курсі «Я досліджую світ» мають оволодіти навичками

критичної роботи з медіатекстами: уміння фільтрувати зайве, знаходити потрібну інформацію, створювати власні медіапродукти. Все це позитивно впливає на розвиток творчого потенціалу учнів початкової школи, формуванню комунікативної та інформаційної компетентностей [7, с. 34].

Застосування різноманітних прийомів та методів навчання має ключове значення для живого, ефективного та мотивуючого освітнього середовища.

Практичні роботи та експеримент є найефективнішим способом здійснення активізації пізнавальної діяльності дітей. Саме через дослідження та виконання власних дій діти отримують можливість вести спостереження за природними явищами, формувати навички планування, проводити експерименти та здійснювати аналіз отриманих результатів. Аналітичний стиль мислення формується через активну діяльність, що є необхідною задля подальшого життя та навчання.

Спостереження можуть розвинути увагу дітей, розширити їх сприйняття, уміння здійснювати фіксацію найменших деталей навколишнього світу. Спостереження може допомогти дітям здійснювати аналіз явищ та подій, виховує терпіння та об'єктивність, діти вчаться орієнтуватися в різних життєвих ситуаціях, а також формується науковий світогляд.

Робота у форматі групових завдань та проєктів є важливою складовою формування комунікативних та соціальних компетентностей. Проєктна діяльність стає стимулом інтеграції знань у різних галузях, вимагає від дітей вміння планувати свою діяльність, креативність та враховувати інтереси партнерів. Завдячуючи цьому, відбувається формування не лише глибокого розуміння навчального матеріалу, а й навички соціальної взаємодії, які необхідні для життя [10, с. 56].

Використання на уроках сучасних інтерактивних технологій може забезпечити високу мотивацію дітей та створити умови для більш різноманітного та динамічного навчання. Застосування мультимедійних презентацій, комп'ютерних програм, цифрових ресурсів, інтерактивних дошок та цифрових ресурсів сприяє розвитку інформаційної компетентності, що є актуальним питанням сучасного світу. Такі технології можуть допомогти подати навчальний матеріал, а також формують уміння здійснювати орієнтацію у цифровому середовищі, що є необхідним складником подальшої соціалізації та освіти.

Залучення дітей до здійснення проблемного навчання та дослідницької діяльності сприяє самоорганізації та критичному мисленню. Пошук відповідей на проблемні запитання, гнучкість мислення та незалежність прийняття рішень. Такий підхід є стимулом не тільки для інтелектуального розвитку, а й враховує уміння працювати з інформацією, впроваджувати новачі та адаптуватися до змін.

Діти через ігрові ситуації вчаться співпереживати, реагувати адекватно на емоції оточуючих, формують основи поваги та моральної

поведінки. Такий метод також допомагає розвивати вміння працювати в команді, висловлювати власну думку.

Тож, у початковій школі впровадження різноманітних технологій формування ключових компетентностей у початковій школі не тільки покращує якість освіти та готує учнів початкових класів до успішної соціалізації, життя в умовах інформаційного суспільства. Це є передумовою для формування особистості, яка здатна до творчої діяльності та відповідального громадянства.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Компетентнісний підхід виступає ключовою інноваційною ідеєю сучасної освіти, оскільки орієнтується на підготовку учня до життя в динамічному, інформаційно насиченому та непередбачуваному світі, де цінуються не лише знання, а й здатність ефективно їх застосовувати у різноманітних життєвих ситуаціях.

Формування ключових компетентностей учнів початкової школи в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» є ефективним засобом реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі, оскільки забезпечує всебічний розвиток особистості дитини через поєднання знань з різних галузей, практичної діяльності та рефлексії. Цей курс виступає потужним інструментом розвитку цілісної, мислячої, відкритої до навчання й соціально активної особистості, здатної до адаптації в умовах сучасного суспільства, створює умови для природного засвоєння знань про світ, розвиток критичного мислення, вміння аналізувати, співпрацювати, комунікувати, а також формування екологічної, соціальної та громадянської свідомості.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Вакулова І. В. Інновації в освіті: компетентнісний підхід. *Культурологічний альманах*. 2022. Вип. 3. С. 199–208.
2. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та ін. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. Київ : Алатон, 2019. 128 с.
3. Гільберг Т. Г., Тарнавська С. С., Хитра З. М., Павич Н. М. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. Київ : Генеза, 2020. 240 с.
4. Закон України «Про освіту» від 05.09.17 р. № 2145-19, редакція від 05.07.22 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 20.04.2025).
5. Кондратьєва А. В. Компетентнісний підхід у навчанні учнів початкових класів за концепцією Нової української школи. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 23(2). С. 23–27.
6. Кукалець М.В. Методика викладання природознавства у початковій школі: навчально-методичний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання студентів спеціальності «Початкова освіта»: Навч. посібник. Львів.: «Новий Світ-2000», 2020. 223 с.

7. Культура доброчесності: я досліджую світ. Програма і методичні рекомендації для 1–2 і 3–4 класів. URL: <https://kdukraine.com/metodichna-pidtrimka/kultura-dobrosusidstva-ya-doslidzhuy-svit-integrovanij-kurs/> (дата звернення: 01.05.2025).

8. Лісовська А. А. Компетентнісний підхід у змісті початкової освіти. URL: <http://naukam.triada.in.ua/.../278-kompetentnisnij-pidkhd-u-zmisti-pochatkovoi-osviti> (дата звернення: 29.04.2025).

9. Луцюк А. М., Кучер Л. В. Компетентнісний підхід як фактор гуманізації інноваційного освітнього середовища. *Педагогічний пошук*. 2021. № 2. С. 21–26

10. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» : практико-орієнтований модуль : навчально-методичний посібник / уклад.: Т. Я. Грітченко, О. В. Лоюк. Умань : ВПЦ «Візаві», 2023. 201 с.

11. Методичні рекомендації про викладання у початковій школі у 2021/2022 навчальному році. URL: <https://www.schoolife.org.ua/metodychnirekomendatsiyi-pro-vykladannya-u-pochatkovij-shkoli-u-2021-2022-navchalnomurotsi/> (дата звернення: 20.04.2025).

12. Підлужна Г. Компетентнісний підхід у розвитку емоційної сфери учнів молодшого шкільного віку на уроках позакласного читання. *Рідна школа*. 2019. № 5–6. С. 36–41.

13. Сич М. Компетентнісний підхід в сучасній освіті та особливості його реалізації у початковій школі. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/.../695-kompetentnisnij-pidkhd-v-suchasnij-osviti-ta-osoblivosti-jogo-realizatsiji-u-pochatkovij-shkoli> (дата звернення: 20.04.2025).

14. Сова О. О. Компетентнісний підхід та його реалізація в навчанні української мови і літератури. *Методичні публікації*. 2022. № 3(115). С. 52–56. URL: <https://znayshov.com/FR/17406/Pp%203%28115%292022-54-56.pdf> (дата звернення: 01.05.2025).

15. Тимофєєва І. Б. Методика викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (природнична освітня галузь): навчально-методичний посібник. Маріуполь : МДУ, 2022. 124 с.

16. Що таке компетентнісний підхід у навчанні – відповідає Державна служба якості освіти. URL: <https://nus.org.ua/2022/01/28/zo-take-kompetentnisnij-pidhd-u-navchanni-vidpovidaye-derzhavna-sluzhba-yakosti-osviti/> (дата звернення: 20.04.2025).

17. Язловецька О. В. Компетентнісний підхід як основа реформування освітнього процесу. *Наукові записки [Центрально-українського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Серія: Педагогічні науки. 2022. Вип. 206. С. 247–253.

18. Якимчук О. Компетентнісний підхід в освіті: українські реалії. *Вища освіта України*. 2020. № 3. С. 19–25.

19. Chau Nguyen, G. T., & Thai, D. T. (2023). Integrated teaching in primary schools: A systematic review of current practices, barriers and future developments. *International Journal of Evaluation and Research in Education*. 2023. 12(4). Pp. 2053–2062. URL: <https://ijere.iaescore.com/index.php/IJERE/article/view/26087> (дата звернення: 17.06.2025).

20. Competency-based learning. (2025). Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Competency-based_learning (дата звернення: 17.06.2025).

21. Integrated teaching in primary schools: A systematic review. (2023). *International Journal of Evaluation and Research in Education*. 2023. 12(4). Pp. 2053–2062. URL: <https://ijere.iaescore.com/index.php/IJERE/article/view/26087> (дата звернення: 17.06.2025).

REFERENCES

1. Vakulova, I. V. (2022). Innovatsii v osviti: kompetentnisnyi pidkhd. Kulturolohichniy almanakh. [Innovations in education: a competency-based approach. Cultural Almanac.] Vyp. 3. S. 199–208. [in Ukrainian]
2. Vorontsova, T. V., Ponomarenko, V. S. (2019). Nova ukrainska shkola: metodyka navchannia integrovanooho kursu «Ia doslidzhuu svit» u 1–2 klasakh zakladiv zahalnoi serednoi osvity na zasadakh kompetentnisnoho pidkhdohu : navch.-metod. posib [New Ukrainian school: teaching methodology of the integrated course “I explore the world” in grades 1–2 of general secondary education institutions based on the competency-based approach: teaching-methodical manual]. Kyiv: Alaton. 128 s. [in Ukrainian]
3. Gilberg, T. G., Tarnavska, S. S., Khytra, Z. M., Pavych, N. M. (2020). Nova ukrainska shkola: metodyka navchannia integrovanooho kursu «Ia doslidzhuu svit» u 3–4 klasakh zakladiv zahalnoi serednoi osvity na zasadakh kompetentnisnoho pidkhdohu [New Ukrainian school: teaching methodology of the integrated course “I explore the world” in grades 3–4 of general secondary education institutions based on the competency-based approach]. Kyiv: Geneza. 240 s. [in Ukrainian]
4. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine “On Education”] dated 05.09.17 No. 2145-19. revised on 05.07.22 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (access date: 20.04.2025). [in Ukrainian]
5. Kondratyeva, A. V. (2020). Kompetentnisnyi pidkhd u navchanni uchniv pochatkovykh klasiv za kontseptsiiu Novoi ukrainskoi shkoly. Innovatsiina pedahohika [Competency-based approach to teaching primary school students according to the concept of the New Ukrainian School. Innovative Pedagogy]. Vyp. 23(2). S. 23–27. [in Ukrainian]
6. Kukalets ,M. V. (2020). Metodyka vykladannia pryrodnavstva u pochatkovii shkoli: navchalno-metodychnyi posibnyk za modulno-reitynhovoiu systemoiu navchannia studentiv spetsialnosti «Pochatkova osvita» [Methodology of teaching natural science in primary school: educational and methodological manual based on the modular-rating system of teaching students in the specialty “Primary Education”]: Textbook. Lviv.: “New World-2000”. 223 s. [in Ukrainian]
7. Kultura dobrosusidstva: ya doslidzhuu svit. Prohrama i metodychni rekomendatsii dlia 1–2 i 3–4 klasiv [The culture of good neighborliness: I explore the world. Program and methodological recommendations for grades 1–2 and 3–4.]. URL: <https://kdukraine.com/metodichna-pidtrimka/kultura-dobrosusidstva-ya-doslidzhuu-svit-integrovaniy-kurs/> (access date: 01.05.2025). [in Ukrainian]
8. Lisovska, A. A. Kompetentnisnyi pidkhd u zmisti pochatkovoii osvity [Competency approach in the content of primary education]. URL: <http://naukam.triada.in.ua/.../278-kompetentnisnij-pidkhd-u-zmisti-pochatkovoii-osviti> (access date: 29.04.2025). [in Ukrainian]
9. Lutsyuk, A. M., Kuche,r L. V. (2021). Kompetentnisnyi pidkhd yak faktor humanizatsii innovatsiinoho osvitnoho seredovyshcha [Competency approach as a factor

of humanization of an innovative educational environment. Pedagogical search]. № 2. S. 21–26. [in Ukrainian]

10. Metodyka navchannia integrovanooho kursu «Ia doslidzhuu svit»: praktyko-orientovanyi modul : navchalno-metodychnyi posibnyk (2023). [Teaching methodology of the integrated course “I explore the world”: a practice-oriented module: a teaching and methodological manual] / compiled by: T. Ya. Gritchenko, O. V. Loyuk. Uman: VPC “Vizavi”. 201 s. [in Ukrainian]

11. Metodychni rekomendatsii pro vykladannia u pochatkovii shkoli u 2021/2022 navchalnomu rotsi. [Methodological recommendations on teaching in primary school in the 2021/2022 academic year]. URL: <https://www.schoolife.org.ua/metodychnirekomendatsiyi-pro-vykladannya-u-pochatkovij-shkoli-u-2021-2022-navchalnomurotsi/> (date of access: 04/20/2025). [in Ukrainian]

12. Pidluzhna, G. (2019). Kompetentnisnyi pidkhd u rozvytku emotsiinoi sfery uchniv molodshoho shkilnoho viku na urokakh pozaklasnoho chytannia [Competency-based approach to the development of the emotional sphere of primary school students in extracurricular reading lessons]. Native school. № 5–6. S. 36–41. [in Ukrainian]

13. Sych, M. (2025). Kompetentnisnyi pidkhd v suchasni osviti ta osoblyvosti yoho realizatsii u pochatkovii shkoli [Competency-based approach in modern education and features of its implementation in primary school]. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/.../695-kompetentnisnij-pidkhd-v-suchasnij-osviti-ta-osoblyvosti-jogo-realizatsiji-u-pochatkovij-shkoli> (access date: 20.04.2025). [in Ukrainian]

14. Sova, O. O. (2022). Kompetentnisnyi pidkhd ta yoho realizatsiia v navchanni ukrainskoi movy i literatury [Competency approach and its implementation in teaching the Ukrainian language and literature. Methodological publications.]. № 3(115). S. 52–56. URL: <https://znayshov.com/FR/17406/Pp%203%28115%292022-54-56.pdf> (access date: 01.05.2025). [in Ukrainian]

15. Tymofieieva, I. B. (2022). Metodyka vykladannia integrovanooho kursu «Ia doslidzhuu svit» (pryrodnycha osvitnia haluz): navchalno-metodychnyi posibnyk [Methodology of teaching the integrated course “I explore the world” (natural science branch): teaching and methodological manual]. Mariupol : MDU. 124 s. [in Ukrainian]

16. Metodyka vykladannia integrovanooho kursu «Ia doslidzhuu svit» (pryrodnycha osvitnia haluz): navchalno-metodychnyi posibnyk. [What is a competency-based approach in teaching - the State Education Quality Service answers]. URL: <https://nus.org.ua/2022/01/28/zo-take-kompetentnisnij-pidkhd-u-navchanni-vidpovidaye-derzhavna-sluzhba-yakosti-osviti/> (date of access: 04/20/2025). [in Ukrainian]

17. Yazlovetska, O. V. (2020). Kompetentnisnyi pidkhd yak osnova reformuvannia osvitnoho protsesu. Naukovi zapysky [Competency-based approach as the basis for reforming the educational process. Scientific notes]. Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko. Series: Pedagogical Sciences. Vyp. 206. S. 247–253. [in Ukrainian]

18. Yakymchuk, O. (2020). Kompetentnisnyi pidkhd v osviti: ukrainski realii. Vyshcha osvita Ukrainy [Competency-based approach in education: Ukrainian realities]. Higher education of Ukraine. № 3. S. 19–25. [in Ukrainian]

19. Chau Nguyen, G. T., & Thai, D. T. (2023). Integrated teaching in primary schools: A systematic review of current practices, barriers and future developments. *International Journal of Evaluation and Research in Education*. 12(4). Pp. 2053–2062. URL: <https://ijere.iaescore.com/index.php/IJERE/article/view/26087> (дата звернення: 17.06.2025). [in English]

20. Competency-based learning. (2025). Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Competency-based_learning (дата звернення: 17.06.2025). [in English]

21. Integrated teaching in primary schools: A systematic review. (2023). *International Journal of Evaluation and Research in Education*. 12(4). 2. Pp. 053–2062. URL: <https://ijere.iaescore.com/index.php/IJERE/article/view/26087> (дата звернення: 17.06.2025). [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОТЕЛЯНЕЦЬ Наталка – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: формування технологічної культури учнів початкової школи, формування технологічних умінь дітей дошкільного віку.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOTELIANETS Natalka – Doctor of Pedagogy, Professor, Head of the Chair of Pre-school and Primary School Education Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: formation of technological culture of primary school students, formation of technological skills of preschool children.

Стаття надійшла до редакції 19.07.2025 р.

Стаття прийнята до друку 30.07.2025 р.

УДК 378.6:372.4

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-220-53-58

ЛАЗАРЕНКО Наталія –

доктор педагогічних наук, професор, ректор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3556-8849>

e-mail: nataliia.lazarenko@vspu.edu.ua

ВІЗНЮК Інесса –

доктор психологічних наук, професор, професор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6538-7742>

e-mail: innavisnyuk@gmail.com

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розглядається роль цифрових технологій щодо розвитку інноваційної компетентності майбутніх учителів початкових класів. Проаналізовано значення інтерактивних платформ, цифрових ресурсів та освітніх технологій у формуванні сучасного педагогічного мислення. Визначено основні аспекти впливу цифрових інструментів на професійну підготовку вчителів, їхню здатність до адаптації та впровадження інноваційних методик у навчальний процес. Особливу увагу приділено необхідності розвитку цифрової грамотності для ефективного використання технологій у початковій освіті.

Цифрова культура та грамотність є важливими складовими сучасної освіти, сприяючи використанню інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. Законодавство України наголошує на необхідності формування цифрової компетентності педагогів, яка включає базові та інноваційні методи навчання: дистанційне, змішане, мобільне навчання, гейміфікацію тощо. Формування цифрових навичок у майбутніх учителів початкових класів забезпечує ефективну взаємодію з учнями, розвиток критичного мислення та адаптацію освітнього процесу до вимог цифрового суспільства. Вони сприяють розвитку креативного підходу до викладання, підвищують мотивацію учнів і створюють інтерактивне навчальне середовище.

Інноваційна компетентність майбутніх учителів початкових класів ґрунтується на здатності впроваджувати сучасні освітні технології, критично аналізувати педагогічні практики та адаптуватися до змінної освітньої реальності. Використання цифрових платформ та інтерактивних ресурсів не тільки покращує якість навчання, а й формує новий тип педагогічного мислення, заснований на інноваціях, аналізі даних та активній взаємодії з учнями. Цифрова грамотність педагогів та інтеграція цифрових технологій у навчальний процес є важливими чинниками ефективної взаємодії між учасниками освітнього середовища. Впровадження цих інструментів у початковій школі сприяє створенню конкурентоспроможного освітнього простору та підготовці професійних кадрів, здатних використовувати технології для вдосконалення навчального процесу.

Ключові слова: цифрові технології, інноваційна компетентність, педагогічна освіта, цифрова грамотність, інтерактивне навчання, професійна підготовка, початкова освіта.

LAZARENKO Nataliia –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Rector Vinnytsia Mykhailo

Kotsiubynskyi State Pedagogical University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3556-8849>

e-mail: nataliia.lazarenko@vspu.edu.ua